

بررسی رابطه هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری فردی - اجتماعی در دانش آموزان پسر دوره متوسطه دوم شهرستان فاروج

حمیده رهنما کلاته میرزارجب^۱، پریسا حیدری^۲، زینب عبد یوسفخانی^۳، علیرضا مطلبی نژاد^۴

^۱ کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، دامغان، ایران

^۲ کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه نیشابور، خراسان رضوی، ایران

^۳ کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه بجنورد، خراسان شمالی، ایران

^۴ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم در شهرستان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ می باشد. روش پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف موردنظر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم به تعداد ۳۵۰ نفر بود؛ که حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۱۸۴ نفر برآورد شد. داده های این پژوهش از طریق پرسشنامه هوش هیجانی برادبری و گریورز (۲۰۰۵)، پرسشنامه پرخاشگری اچ باس و پری (۱۹۹۲) و پرسشنامه شخصیت کالیفرنیا (۱۹۵۳) جمع آوری شد و برای بررسی فرضیه های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون و نرم افزار SPSS استفاده شد. یافته های پژوهش نشان داد، بین هوش هیجانی با پرخاشگری رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین بین هوش هیجانی با سازگاری فرد و اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که هوش هیجانی می تواند بر پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی در دانش آموزان تأثیرگذار باشد. در نتیجه فرضیه اصلی پژوهش تأیید می شود.

واژه های کلیدی: هوش هیجانی، پرخاشگری، سازگاری فردی و اجتماعی، دانش آموزان متوسطه

مقدمه

نوجوانی بی تردید یکی از پرمجراترین دوره های زندگی آدمی است. دگرگونی های بی سابقه و سریعی که در این دوره رخ می دهد، اعم از تحول در جنبه های جسمانی، شناختی، هیجانی و اجتماعی، نوجوانی را به موقعیتی دوگانه برای رشد یا آسیب بدل ساخته است (سان و چان، ۲۰۱۶).

نوجوانی یک دوره انتقالی است که در طی آن تغییرات کیفی زیادی در ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی رخ میدهد و تمامی متخصصین روان شناسی بر این باورند که دوره نوجوانی حساس ترین و مهم ترین دوره رشد هر انسان است. در این دوره فرد به بلوغ می رسد، در پی کشف هویت خود تلاش می کند، به دنبال استقلال و جدایی از وابستگی های دوره کودکی است (دانیل و همکاران، ۲۰۱۹). هوش هیجانی متغیر مهمی در روابط بین فردی است که مکانیسم های عاطفی و شناختی را که اطلاعات هیجانی را پردازش می کند، توصیف می کنند (رمضان زاده، ۱۴۰۲) هیجان ها پدیده های ذهنی، زیستی، هدفمند و اجتماعی هستند که شرایط بروز آنها در افراد مختلف متفاوت است و پاسخ های فیزیولوژیکی مشخصی را فرا می خواند. هیجان خشونت و پرخاشگری، یکی از هیجاناتی است که نقش موثری در زندگی همه افراد دارد (فتحی، محمدی و بازدار، ۱۳۹۹). هرچند پرخاشگری مختص به یک سن یا دوره ویژه ای نیست، اما می توان میزان بروز شیوع پرخاشگری را بیشتر به دوره ی نوجوانی نسبت داد (میلر، زیچنرو ویلسون، ۲۰۱۲). رفتارهای پرخشگرانه با خصوصیات روانشناختی افراد در ارتباط است و بروز نکردن رفتارهای تکانشی می تواند به کاهش پرخاشگری منجر شود (شاکری نسب و محمد پور، ۱۴۰۱). نتایج تحقیقات مبین این امر است که افراد با هوش هیجانی بالا از سازگاری اجتماعی بهتری برخوردارند (یاسینی، کیانی و مجتبی زاده، ۱۴۰۰).

در تعریف سازگاری فردی و اجتماعی هم که در دهه های اخیر مرکز توجه روانشناسان، مربیان و جامعه شناسان قرار گرفته است (غریبی، صالحی، ۱۴۰۰). می توان گفت: سازگاری فردی و اجتماعی یعنی میزان هماهنگی فرد با شرایط و تغییرات محیط است که در رفتارهای بیرونی آشکار می شود (محمدخانی و خالقی، ۱۳۹۶). عدم سازگاری فردی و اجتماعی نمودهای مختلفی در نوع رفتار و واکنش های افراد دارد که پرخاشگری یکی از آنها ست و در واقع فرد پرخاشگر، احساسات دیگران را درک نمی کند و مهارت های تنظیم هیجان را نیز ندارد (دیگرسون، فلین و لوینه، ۲۰۱۸). از همین جهت است که رفتار پرخاشگرانه در مدارس به عنوان یک مشکل در نظر گرفته می شود و متخصصین حوزه تعلیم و تربیت در تلاش هستند، برنامه هایی برای والدین و مربیان برای کاهش و جلوگیری از پرخاشگری در جهت سازگاری بیشتر دانش آموزان نوجوان ایجاد نمایند (ویرا، هندگارد، رونینگ، دوات، ماری و بوردین، ۲۰۲۲). از دیگر پیامدهای منفی ناسازگاری اجتماعی و فردی می توان به استرس، افسردگی، اضطراب، مشکلات رفتاری در مدرسه و جامعه، افت عملکرد تحصیلی و اخراج، عدم اعتماد به نفس، افزایش نزاع، تعارضات و سرپیچی های اجتماعی اشاره نمود (غریبی و صالحی، ۱۴۰۰). با توجه به مباحث مطروحه، پژوهش حاضر سعی در بررسی تاثیر هوش هیجانی بر افزایش سازگاری فردی و اجتماعی و پرخاشگری دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف موردنظر توصیفی و از نوع همبستگی است.

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل کلیه دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهرستان فاروج به تعداد ۳۵۰ نفر می باشد که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل می باشند. از این تعداد ۱۸۴ دانش آموز به عنوان نمونه پژوهش با استفاده از جدول مورگان و با روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند.

گردآوری داده ها از طریق توزیع سه پرسشنامه به شرح زیر بوده است.

۱- پرسشنامه هوش هیجانی برادبری و گریورز

پرسشنامه هوش هیجانی برادبری و گریورز^۱ برای بررسی متغیر هوش هیجانی است. این پرسشنامه خرده مقیاس های خودآگاهی، خود تنظیمی، آگاهی اجتماعی و مدیریت رابطه را می سنجد که شامل ۲۸ سوال برای سنجش هوش هیجانی می باشد و در سال ۲۰۰۵ به وسیله برادبری و گریورز تهیه شده است. هر پرسش دارای شش گزینه شامل هرگز، به ندرت، گاهی، معمولاً، تقریباً همیشه و همیشه است که آزمودنی به دلخواه یک گزینه را انتخاب می کند. نمره گذاری بر مبنای مقیاس لیکرت انجام و امتیاز از ۱ تا ۶ داده می شود.

گنجی و همکاران (۱۳۸۵) پایایی چهار مولفه ی خود مدیریتی، خود آگاهی، آگاهی اجتماعی و مدیریت رابطه را به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۷۳، ۰/۷۸ و ۰/۷۶ به دست آورده اند و ضریب پایایی کل پرسشنامه را که به روش آلفای کرونباخ محاسبه گردیده است ۰/۸۳ به دست آورده اند. روایی آزمون با استفاده از روش همبستگی پیرسون انجام شد و بین دو آزمون هوش هیجانی برادبری و گریورز و بار-ان به دست آمد که همبستگی کلی بین دو آزمون ۰/۶۷ بوده است (گنجی و همکاران، ۱۳۸۵).

۲- پرسشنامه پرخاشگری اچ باس و پری

پرسشنامه پرخاشگری اچ باس و پری^۲ در سال ۱۹۹۲ توسط اچ باس و پری برای پرخاشگری طرح شده است و یک مقیاس خود گزارش دهی مدادکاغذی است. پرسشنامه مذکور دارای ۲۹ گویه است که به صورت پنج گزینه ای لیکرت از ۱ به شدت شبیه من نیست تا ۵ کاملاً شبیه من است نمره گذاری شده است. محتوای این پرسشنامه در قالب چهار خرده مقیاس شامل پرخاشگری بدنی، پرخاشگری کلامی، خشم و خصومت می باشد. پرخاشگری بدنی شامل ۹ عدد: ۲۵، ۲۲، ۱۶، ۱۳، ۱۱، ۸، ۵، ۲، پرخاشگری کلامی شامل ۷ عدد: ۲۸، ۲۳، ۱۹، ۱۸، ۱۲، ۹، ۱ و خصومت شامل ۸ عدد: ۲۶، ۲۴، ۲۰، ۱۷، ۱۵، ۱۰، ۷، ۳ می باشد و دو عبارت ۹ و ۱۶ به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. نمره کل پرخاشگری با جمع نمره های زیر مقیاس ها بدست می آید. افرادی که در این مقیاس نمره هایشان از میانگین کمتر است، پرخاشگری پایین خواهند داشت و هرچه نمره فرد در آزمون بالا باشد، میزان پرخاشگری او بیشتر است. روایی پرسشنامه پرخاشگری اچ باس و پری توسط سازندگان محاسبه شده و برای عوامل پرخاشگری بدنی، کلامی، خشم و کینه ورزی به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۷۶، ۰/۸۰ و ۰/۷۲ گزارش شده است (سامانی، ۱۳۸۶).

لئونارد، روایی این آزمون را با آلفای کرونباخ ۰/۸۹ و ضریب پایایی به روش باز آزمایی ۰/۸۰ گزارش کرد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس های پرخاشگری فیزیکی ۰/۸۵، پرخاشگری کلامی ۰/۷۲، خشم ۰/۸۳ و خصومت ۰/۷۷ گزارش شده است. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای کل نمرات پرسشنامه ۰/۸۹ گزارش شده است (نقدی، ادیب راد و نورانی پور، ۱۳۸۹).

۳- پرسشنامه شخصیت کالیفرنیا

پرسشنامه شخصیت کالیفرنیا^۳ برای بررسی متغیر سازگاری فردی و اجتماعی است. در پژوهش حاضر برای بررسی میزان سازگاری اجتماعی افرادی که در این مطالعه شرکت می کنند از پرسشنامه مقیاس سازگاری پرسشنامه شخصیتی کالیفرنیا یا (CPI) استفاده شده است. پرسشنامه شخصیتی کالیفرنیا، توسط کلارک در سال ۱۹۳۹ برای اندازه گیری سازگاری های مختلف زندگی ساخته شده و در سال ۱۹۵۳ مورد تجدید نظر قرار گرفته است. آزمون، سازگاری را در دو سطح

^۱ - Bradbury and Graves

^۲ - H. Bass and Perry

^۳ - Character of California

فردی واجتماعی اندازه گیری می کند و دارای ۱۸۰ سوال دو گزینه ای (بله -خیر) است. سازگاری فردی - اجتماعی هرکدام به طور جداگانه دارای ۹۰ سوال و شش خرده مقیاس و هر خرده مقیاس شامل ۱۵ سوال است (سبحانی نژاد، زراعتی ۱۳۹۴).

برای بررسی سازگاری اجتماعی (سوال های ۱۸۰-۹۰) است. هیچ کدام از این سوال ها، حالت کاملاً اختصاصی ندارد و هریک طبقه ای از فرایندهای خاص مانند احساس و عمل کردن را اندازه می گیرد (عطاری، شهنی ییلاق، کوچکی و بشلیده، ۱۳۸۴).

شافر (۱۳۸۴) در کتاب سالنامه اندازه گیری های روانی، در رابطه با آزمون شخصیتی کالیفرنیا عنوان می کند؛ روایی این پرسشنامه به روش همبستگی، هر سوال با نمره ی کل برای سازگاری فردی ۰/۷۷، سازگاری اجتماعی ۰/۷۲ و سازگاری فردی و اجتماعی ۰/۸۲ به دست آمده است. ضرایب پایایی آن بر اساس آلفا کرونباخ، برای مقیاس سازش فردی ۰/۸۸ تا ۰/۹۰ و برای مقیاس سازش اجتماعی ۰/۸۶ تا ۰/۹۰ محاسبه کرده است. اصفهانی اصل (۱۳۸۱) در تحقیقی میزان ضرایب پایایی این مقیاس را با استفاده از دو روش آلفای کرونباخ و تصنیف برای سازش فردی به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۷، سازش اجتماعی ۰/۸۰ و ۰/۷۹ و برای کل آزمون ۰/۹۰ و ۰/۹۳ به دست آورده است (فتحی، محمدی و بازدار، ۱۳۹۹).

شاخص های آمار توصیفی این پژوهش شامل فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است که برای نرمال بودن آزمون از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده گردیده است. برای بررسی نقش هریک از ابعاد هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی نیز از رگرسیون چندگانه به روش همزمان استفاده گردید.

یافته های پژوهش

جدول ۱- شاخص های آماری مربوط به متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	میانگین	انحراف معیار
هوش هیجانی	۶۳/۱۳	۳۱/۸۸
پر خاشگری	۵۹/۸۷	۲۵/۴۳
سازگاری فردی - اجتماعی	۳۶۲/۸۰	۱۵۴/۱۵

همان طور که از داده های جدول ۱ ملاحظه می شود، بر اساس آمار توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق، میانگین داده ها در هوش هیجانی ۶۳/۱۳، پر خاشگری ۵۹/۸۷، سازگاری فردی - اجتماعی ۳۶۲/۸۰ به دست آمده است.

آزمون نرمال بودن داده ها

برای بررسی نرمال بودن توزیع فراوانی متغیرهای پژوهش از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف استفاده شد تا نرمال بودن توزیع آن مشخص گردد.

جدول ۲ - آزمون کولموگروف - اسمیرنوف مبنی بر نرمال بودن داده‌ها

متغیرها	آزمون کولموگروف - اسمیرنوف	سطح معناداری
هوش هیجانی	۰/۶۷	۰/۴۳
پرخاشگری	۰/۹۳	۰/۲۶
سازگاری فردی - اجتماعی	۱/۰۳	۰/۱۹

مطابق جدول (۲) توزیع داده‌ها در هوش هیجانی، پرخاشگری و سازگاری فردی - اجتماعی در سطح ۹۵ درصد معنادار نمی‌باشد ($p \geq 0.05$). لذا به لحاظ آماری می‌توان گفت که داده‌ها متقارن هستند و دارای توزیع نرمال می‌باشند پس برای تحلیل فرضیه‌های پژوهش از آزمون همبستگی پیرسون استفاده می‌شود.

فرضیه اصلی: بین هوش هیجانی با کاهش پرخاشگری و افزایش سازگاری فردی - اجتماعی رابطه وجود دارد.

برای پاسخ‌گویی به این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج در جدول ۳-۴ ارائه شده است.

جدول ۳- نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای رابطه بین هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری فردی - اجتماعی

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری	نتیجه
هوش هیجانی با پرخاشگری	۰/۵۹**	۰/۰۰۱	رابطه منفی و معنی دار
هوش هیجانی با سازگاری فردی و اجتماعی	۰/۷۲**	۰/۰۰۱	رابطه مثبت و معنی دار

نتایج جدول ۳ در ارتباط با بررسی رابطه بین هوش هیجانی با پرخاشگری نشان می‌دهد که میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰/۵۹ - به دست آمده که در سطح ۹۹ درصد رابطه منفی و معنی دار وجود دارد و بین هوش هیجانی با سازگاری فردی و اجتماعی میزان ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰/۷۲ به دست آمده که در سطح ۹۹ درصد رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. این رابطه به صورت افزایشی (مستقیم) می‌باشد.

فرضیات فرعی:

۱ - بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت‌های اجتماعی) و پرخاشگری در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی آزمون فرضیه فوق پژوهش از همبستگی پیروسون و تحلیل رگرسیون استفاده و نتایج به شرح جداول ۴ الی ۷ ارائه شده است.

جدول ۴ - ضریب همبستگی و سطح معناداری بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و کاهش پرخاشگری

متغیرها شاخص	ضریب همبستگی	سطح معناداری
خودآگاهی با پرخاشگری	-۰/۴۴	۰/۰۰۱
خود تنظیمی با پرخاشگری	-۰/۵۸	۰/۰۰۱
مهارت های اجتماعی با پرخاشگری	-۰/۲۴	۰/۰۲

همان گونه که در جدول ۴ مشاهده می شود، ضریب همبستگی پیروسون بین خودآگاهی با پرخاشگری ۰/۴۴، بین خود تنظیمی با پرخاشگری ۰/۵۸ و بین مهارت های اجتماعی با پرخاشگری ۰/۲۴ در سطح ۹۹ درصد رابطه منفی و معنادار است و بر این اساس فرضیه اول مورد تأیید قرار می گیرد، بنابراین بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و پرخاشگری رابطه وجود دارد.

جدول ۵- خلاصه مدل رگرسیون مربوط به هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و پرخاشگری

مدل	R	R^2	تعدیل R^2	خطای استاندارد	سطح معنی داری
۱	۰/۵۹	۰/۳۴	۰/۳۳	۱/۰۷	۰/۰۰۱

در جدول ۵ ضریب همبستگی (R) به مقدار ۰/۵۹، ضریب تعیین (R Square) به مقدار ۰/۳۴، ضریب تعیین اصلاح شده به مقدار ۰/۳۳ و خطای استاندارد به مقدار ۱/۰۷ محاسبه گردید. از آنجایی که ضریب همبستگی (R) و ضریب تعیین (R Square) محاسبه شده است، به نظر می رسد که مدل رگرسیونی مناسب است. ستونی که با حرف R مشخص شده، مقدار ضریب همبستگی پیروسون را نشان می دهد. در حقیقت این ضریب، نشانگر همبستگی خطی بین مقدار متغیرها وابسته و مقدار پیش بینی شده توسط مدل است. هر چه این ضریب به (۱ یا -۱) نزدیکتر باشد، مدل توانسته سهم بیشتری از تغییرات متغیر وابسته را نشان دهد. البته مقدار نزدیک به ۱ برای ما مقدار مطلوب تلقی می شود. اگر مقدار ضریب همبستگی به -۱ برسد، نشان از معکوس بودن رابطه بین مقدار پیش بینی شده توسط مدل و مقدار مشاهده شده برای متغیر وابسته دارد. البته این امر بسیار به ندرت پیش می آید. ستون دوم، یا R Square، ضریب تعیین گفته می شود که همان مربع ضریب همبستگی است. مقدارهای نزدیک به یک، برازش بهتر و همچنین سهم بیشتر در بیان تغییرات متغیر وابسته را توسط مدل کمترین مربعات خطا (OLS) نشان می دهند. نزدیکی این دو مقدار به هم نشانگر آن است که متغیرهای به کار رفته در مدل، توانسته اند به

خوبی به کار آیند و برازش مناسبی ارائه دهند. در ستون بعد نیز خطای استاندارد برآورد که به آن میانگین ریشه مربع خطا نیز می‌گویند دیده می‌شود. در حقیقت این مقدار، انحراف معیار اصطلاح خطا است و ریشه مربعات باقیمانده (یا خطا) را نشان می‌دهد. از این مقدار برای برآورد واریانس متغیر وابسته نیز می‌توان استفاده کرد. مدل رگرسیون تعریف شده برای پیش بینی کاهش پرخاشگری بر اساس متغیرهای پیش بین خودآگاهی، خود تنظیمی و مهارت های اجتماعی معنادار و در مجموع متغیرهای پیش بین ۳۳ درصد از تغییرات متغیر ملاک (پرخاشگری) را پیش بینی می‌نماید.

جدول ۶- جدول ANOVA

مدل		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
۱	رگرسیون	۵۴/۹۰	۳	۱۸/۳۰	۱۵/۸۶	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۱۴۷/۶۱	۱۸۱	۰/۸۱		
	مجموع	۲۰۲/۵۱	۱۸۴			

در جدول ۶ با نام ANOVA، تحلیل مربوط به تحلیل واریانس برای مدل رگرسیونی صورت گرفته است. در رگرسیون مجموع، مجذورات برابر ۵۴/۹۰، درجه آزادی مقدار ۳، میانگین مجذورات مقدار ۱۸/۳۰ است. در باقیمانده، مجموع مجذورات برابر ۱۴۷/۶۱ درجه آزادی برابر ۱۸۱ و میانگین مجذورات برابر ۰/۸۱ است. همچنین مجموع مجذورات کل برابر ۲۰۲/۵۱ و درجه آزادی برابر ۱۸۴ است. مقدار F برابر ۱۵/۸۶ با سطح معناداری ۰/۰۱۱ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.011<0.05$ نتیجه می‌گیریم که مدل رگرسیونی مناسب خواهد بود؛ زیرا بیشتر تغییرات متغیر وابسته در مدل رگرسیونی دیده شده است. به این معنی که سهم مدل (Regression) در تغییرات کل که در سطر آخر (Total) ستون (Sum of Squares) دیده می‌شود، به نسبت سهم خطا یا باقی‌مانده‌ها (Residual) بسیار بیشتر است. نتایج نشان داد رابطه خطی معنی داری بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) با پرخاشگری در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم وجود دارد.

جدول ۷- ضرایب رگرسیون

مدل	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	
	B	انحراف معیار	Beta	T
۱ ثابت	۰/۳۲	۰/۳۵		۰/۹۳
خودآگاهی	۰/۴۰	۰/۰۸	-۰/۳۸	۴/۸۶
خود تنظیمی	۰/۰۶	۰/۰۹	-۰/۱۶	۲/۷۶
مهارت های اجتماعی	۰/۲۶	۰/۰۸	-۰/۲۶	۳/۲۷

با این حال هم چنان که جدول ۷ نشان می‌دهد ضرایب Beta در متغیرهای خودآگاهی ۰/۳۸-، خود تنظیمی ۰/۱۶- و مهارت های اجتماعی ۰/۲۶- به دست آمده است که این ضرایب در سطح ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. لذا از لحاظ آماری می‌توان گفت متغیرهای خودآگاهی، خود تنظیمی و مهارت های اجتماعی پیش بینی کننده معنادار کاهش پرخاشگری در گروه‌های مورد بررسی می‌باشند. بر این اساس فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

۲- بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و سازگاری فردی - اجتماعی در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم رابطه وجود دارد.

به منظور بررسی آزمون فرضیه فوق پژوهش از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده و نتایج به شرح جداول ۸ الی ۱۱ ارائه شده است.

جدول ۸- ضریب همبستگی و سطح معناداری بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و سازگاری فردی - اجتماعی

متغیرها شاخص	ضریب همبستگی	سطح معناداری
خودآگاهی با سازگاری فردی - اجتماعی	۰/۴۳	۰/۰۰۱
خود تنظیمی با سازگاری فردی - اجتماعی	۰/۵۸	۰/۰۰۱
مهارت های اجتماعی با سازگاری فردی - اجتماعی	۰/۶۶	۰/۰۰۱

همان گونه که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی پیرسون بین خودآگاهی با سازگاری فردی - اجتماعی ۰/۴۳ و بین خود تنظیمی با سازگاری فردی - اجتماعی ۰/۵۸ و مهارت های اجتماعی با سازگاری فردی - اجتماعی ۰/۶۶ در سطح ۹۹ درصد معنادار است، بر این اساس فرضیه دوم مورد تأیید قرار می‌گیرد؛ بنابراین بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و افزایش سازگاری فردی - اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۹- خلاصه مدل رگرسیون مربوط به بین هوش هیجانی و سازگاری فردی - اجتماعی

مدل	R	R ²	تعدیل R ²	خطای استاندارد	سطح معنی داری
۱	۰/۷۲	۰/۵۱	۰/۵۰	۱/۰۳	۰/۰۰۱

در جدول ۹ ضریب همبستگی (R) به مقدار ۰/۷۲، ضریب تعیین (R Square) به مقدار ۰/۵۱، ضریب تعیین اصلاح شده به مقدار ۰/۵۰ و خطای استاندارد به مقدار ۱/۰۳ محاسبه گردید. از آنجایی که ضریب همبستگی (R) و ضریب تعیین (R Square) محاسبه شده است، به نظر می‌رسد که مدل رگرسیونی مناسب است. ستونی که با حرف R مشخص شده، مقدار ضریب همبستگی پیرسون را نشان می‌دهد. در حقیقت این ضریب، نشانگر همبستگی خطی بین مقدار متغیرها وابسته و مقدار پیش‌بینی شده توسط مدل است. هر چه این ضریب به (۱ یا -۱) نزدیکتر باشد، مدل توانسته سهم بیشتری از تغییرات متغیر وابسته را نشان دهد. البته مقدار نزدیک به ۱ برای ما مقدار مطلوب تلقی می‌شود. اگر مقدار ضریب همبستگی به ۱- برسد، نشان از معکوس بودن رابطه بین مقدار پیش‌بینی شده توسط مدل و مقدار مشاهده شده برای متغیر وابسته دارد. البته این امر بسیار به ندرت پیش می‌آید. ستون دوم، R Square، ضریب تعیین گفته می‌شود که همان مربع ضریب همبستگی است. مقدارهای نزدیک به یک، برازش بهتر و همچنین سهم بیشتر در بیان تغییرات متغیر وابسته را توسط مدل کمترین مربعات خطا (OLS) نشان می‌دهند. نزدیکی این دو مقدار به هم نشانگر آن است که متغیرهای به کار رفته در مدل، توانسته‌اند به خوبی به کار آیند و برازش مناسبی ارائه دهند. در ستون بعد نیز خطای استاندارد برآورد که به آن میانگین ریشه مربع خطا نیز می‌گویند دیده می‌شود. در حقیقت این مقدار، انحراف معیار اصطلاح خطا است و ریشه مربعات باقیمانده (یا خطا) را نشان می‌دهد. از این مقدار برای برآورد واریانس متغیر وابسته نیز می‌توان استفاده کرد. همچنان که از جدول ۹ آشکار می‌شود مدل رگرسیون تعریف شده برای پیش‌بینی افزایش سازگاری فردی - اجتماعی بر اساس متغیرهای پیش بین خودآگاهی، خود تنظیمی و مهارت های اجتماعی معنادار و در مجموع متغیرهای پیش بین ۵۰ درصد از تغییرات متغیر ملاک (سازگاری فردی - اجتماعی) را پیش بینی می‌نماید

جدول ۱۰- جدول ANOVA

مدل		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
۱	رگرسیون	۸۱/۳۵	۳	۴۰/۶۷	۳۸/۳۲	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۱۳۶/۹۱	۱۸۱	۱/۰۶		
	مجموع	۲۱۸/۲۶	۱۸۴			

در جدول ۴-۱۰ با نام ANOVA، تحلیل مربوط به تحلیل واریانس برای مدل رگرسیونی صورت گرفته است. در رگرسیون مجموع، مجذورات برابر ۸۱/۳۵، درجه آزادی مقدار ۳، میانگین مجذورات مقدار ۴۰/۶۷ است. در باقیمانده، مجموع مجذورات برابر ۱۳۶/۹۱ درجه آزادی برابر ۱۸۴ و میانگین مجذورات برابر ۴۰/۶۷ است. همچنین مجموع مجذورات کل برابر ۲۱۸/۲۶ و درجه آزادی برابر ۱۸۴ است. مقدار F برابر ۳۸/۳۲ با سطح معناداری ۰/۰۱ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $\text{Sig}=0.011<0.05$ نتیجه می‌گیریم، مدل رگرسیونی مناسب خواهد بود؛ زیرا بیشتر تغییرات متغیر وابسته در مدل رگرسیونی دیده شده است. به این معنی که سهم مدل (Regression) در تغییرات کل که در سطر آخر (Total) ستون (Sum of Squares) دیده می‌شود، به نسبت سهم خطا یا باقی‌مانده‌ها (Residual) بسیار بیشتر است. نتایج نشان داد رابطه خطی معنی داری بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و افزایش سازگاری فردی - اجتماعی در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم وجود دارد.

جدول ۱۱- ضرایب رگرسیون

مدل		ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	
۱	ثابت	B	انحراف معیار	Beta	T
					سطح معنی داری
		۰/۲۹	۰/۳۲		۰/۹۱
	خودآگاهی	۰/۵۲	۰/۰۷	۰/۵۰	۷/۱۵
	خود تنظیمی	۰/۳۱	۰/۰۸	۰/۲۸	۳/۹۷
	مهارت های اجتماعی	۰/۴۲	۰/۰۴	۰/۴۰	۴/۵۹

با این حال هم چنان که جدول ۴-۱۱ نشان می دهد ضرایب Beta در متغیرهای خودآگاهی ۰/۵۰، خود تنظیمی ۰/۲۸ و مهارت های اجتماعی ۰/۴۰ به دست آمده است که این ضرایب در سطح ۹۹ درصد معنادار می باشد. لذا از لحاظ آماری می توان گفت خودآگاهی، خود تنظیمی و مهارت های اجتماعی پیش بینی کننده معنادار افزایش سازگاری فردی - اجتماعی در گروه های مورد بررسی می باشند. بر این اساس فرضیه پژوهش تأیید می شود.

بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش به تعیین رابطه بین هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی دانش آموزان پرداختیم فرضیه اصلی ما این بود که بین هوش هیجانی با کاهش پرخاشگری و افزایش سازگاری فردی - اجتماعی رابطه وجود دارد و یافته های ما نیز موید این امر است که رابطه مثبت معناداری بین هوش هیجانی با پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی وجود دارد. نتایج این پژوهش هم با یافته های فتحی و همکاران (۱۳۹۹)، شاکری نسب و همکاران (۱۴۰۱)، غریبی و همکاران (۱۴۰۰)، یاسینی و همکاران (۱۴۰۰)، چان و چان (۲۰۱۶) و مایلر و همکاران (۲۰۱۲) همخوانی دارد. فرضیه فرعی فرضیه ما هم این بود که بین هوش هیجانی (خودآگاهی، خود تنظیمی، مهارت های اجتماعی) و پرخاشگری در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم رابطه وجود دارد. یافته ها در این خصوص نیز موید این امر بود که بین هوش هیجانی و پرخاشگری در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم رابطه وجود دارد. این نتایج با یافته های امیرخانلو و همکاران (۱۴۰۰)، سیاسی و همکاران (۱۴۰۱)، نیکومنش (۱۴۰۰)، شاکری نسب و همکاران (۱۴۰۱)، فتحی و همکاران (۱۳۹۹)، گل محمد نژاد بهرامی (۱۳۹۸)، سعیدی و همکاران (۱۳۹۹)، کیتی و همکاران (۲۰۱۷)، دونا هیوو و همکاران (۲۰۱۴)، کاسیدی و لونگ (۲۰۰۶)، آنیولا (۲۰۱۴)، کاستیلو و همکاران (۲۰۱۳) و مینگ و شیزونگ (۲۰۱۶) همخوانی دارد.

در تبیین این فرضیه می توان گفت: پرخاشگری عمل آگاهانه ای است که با قصد و هدف صدمه زدن انجام می گیرد که ممکن است این صدمه بدنی یا کلامی باشد (براون و ریچاردسون، به نقل از ویلیامز، ریچاردسون، هموک و جانت^۴ و همکاران، ۲۰۱۲). این یافته را می توانیم براساس مولفه های هوش هیجانی (خود آگاهی، خود تنظیمی و مهارت های اجتماعی) اینگونه بیان کنیم که افراد باهوش هیجانی بالا، از خود آگاهی بیشتری برخوردارند و در واقع درک عمیقی از هیجانات، نقاط قوت و ضعف و نیازهای خود دارند و قادر به ارزیابی، هدایت و کنترل وقایع زندگیشان هستند که این توانایی ها نقش بارزی را در ایجاد بصیرت و بینش به خود و محیط پیرامون ایفا می کنند و قدرت سازش پذیری فرد را از لحاظ عاطفی ارتقا می دهد و مانع از آن می شود

^۴ - Brown and Richardson, cited in Williams, Richardson, Hammock, and Janet

که تحت تاثیر هیجانات قرار بگیرند (لی و همکاران، ۲۰۲۳). همچنین افراد با هوش هیجانی بالا دارای مدیریت هیجانی مطلوبی هستند که این امر باعث می‌شود از هیجان‌های منفی مانند اضطراب، تحریک پذیری و خشم و رهایی در امان بمانند همچنین در مراحل زندگی با مشکلات کمتری مواجه می‌شوند و در صورت مواجهه به سرعت می‌توانند موقعیت‌ها را کنترل کنند و به ثبات عاطفی و شرایط مطلوب دست پیدا کنند (پاشا و گل شکوه، ۱۳۹۶).

خشم و پرخاشگری از مهم‌ترین مشکلات نوجوانان در برقراری ارتباط با دیگران است و براساس تحقیقاتی که در داخل و خارج از کشور انجام شده می‌توان به کمک هوش هیجانی، هیجان‌هایی مانند پرخاشگری را کنترل کرد (باوی و استادعباسی، ۱۴۰۰). عامل پرخاشگری با کنترل تکانه‌ها، درک و شناسایی احساسات و هیجانات دیگران ارتباط دارد. تنظیم هیجان و راهبردهای مثبت با ارزیابی شناختی هیجانات، باعث افزایش احساسات مثبت و کاهش احساسات منفی در موقعیت‌های سخت زندگی را فراهم می‌کند که یکی از برآوردهای نهایی آن کاهش پرخاشگری می‌باشد (ارسلانی و بهرامی پور، ۱۴۰۱).

فرضیه دوم: بین هوش هیجانی و سازگاری فردی و اجتماعی در دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم رابطه وجود دارد؛ یافته‌ها نشان داد ضریب همبستگی بین هوش هیجانی (خود آگاهی، خود تنظیمی، مهارت‌های اجتماعی) به ترتیب ۰/۴۳، ۰/۵۸، ۰/۶۶ که در سطح ۰/۹۹ معنا دار است. با توجه به سطح معناداری بالایی که وجود دارد، هوش هیجانی تاثیر مستقیمی بر سازگاری فردی و اجتماعی در دانش‌آموزان دارد.

این نتایج با یافته‌های سیاسی و همکاران (۱۴۰۱)، یارمحمدیان و شرفی راد (۱۳۹۰)، ژانست صلیبی و هاشمی (۱۳۹۳)، تمنائی فر و همکاران (۱۳۹۴)، پاشا و گل شکوه (۱۳۹۵)، معتمدی و همکاران (۱۴۰۰)، حسینی و باقری (۱۳۹۶)، صعادی و همکاران، هامپل و پیترمن (۲۰۰۶)، پتروویچ و دوبرسکیو (۲۰۱۴)، ریسوریسیون و همکاران (۲۰۱۴) همخوانی دارد.

برای تبیین این پژوهش می‌توان گفت: هوش هیجانی باعث کارآمدی فرد در درک خود و دیگران می‌شود (بار-ان^۵، ۲۰۱۰) و با کمک به شکل‌گیری، گسترش و ادامه تعاملات انسانی موثر، افراد درک می‌کنند که چگونه، در چه زمانی و به چه شکلی راهبردهای ارتباطی خویش را مورد استفاده قرار دهند، در نتیجه با برقراری ارتباط مناسب با دیگران قادر به سازگاری و مقابله درست با افراد و محیط خویش می‌شوند (باوی و استادعباسی، ۱۴۰۰). در واقع کارکردهای هیجانی و اجتماعی مغز، نحوه برقراری ارتباط ما با دیگران و نحوه مقابله با مشکلات و مسائل را شکل می‌دهد و به احساس بهزیستی می‌انجامد که این امر از پیش نیازهای اصلی سازگار شدن فرد با جامعه و محیط می‌باشد (معتمدی و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین گلמן (۱۹۹۸) هوش هیجانی را شامل توانایی‌ها مانند همدلی، خودآگاهی، خودنظم‌بخشی و مهارت‌های اجتماعی می‌داند که بر موفقیت و سازگاری شخصی تأثیرگذار است. از طرفی افرادی که از هوش هیجانی بالایی برخوردارند با برخورداری از اعتماد به نفس بالایی دارند، با دیگران همدلی بیشتری دارند که خود این اعتماد به نفس و همدلی بیشتر نیز منجر به سازگاری فردی و اجتماعی فرد می‌شود (گلמן^۶، ۱۹۹۸).

⁵ -bar-on

⁶ --Golmen

منابع

۱. ارسلانی، کوثر و بهرامی پور، منصوره. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش شیوه های مثبت مدیریت خشم بر کنترل هیجانی و تعاملات بین فردی کودکان ۵ تا ۶ سال. پرستاری کودکان، ۹(۲)، ۳۵-۴۵.
۲. باوی، ساسان و استادعباسی، سامان. (۱۴۰۰). مقایسه تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی و مهارت های زندگی (جرات ورزی، حل مساله و کنترل خشم) بر آمادگی به اعتیاد، پرخاشگری و تغییر نگرش نسبت به مصرف مواد در دانش آموزان دختر پایه نهم. روانشناسی اجتماعی، ۹(۶۰)، ۷۵-۸۴.
۳. رمضان زاده، ثریا (۱۴۰۲) اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی-هیجانی بر مؤلفه های هوش هیجانی و حرمت خود دانش آموزان دختر نابینا. مقاله پژوهشی، دوره ۲۳، شماره ۲، ص ۶۹-۸۲.
۴. سامانی، سیامک (۱۳۸۶). بررسی پایایی و روایی پرسشنامه پرخاشگری باس و پری. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال سیزدهم، شماره ۴، ص ۳۶۵-۳۵۹.
۵. نقدی، هادی؛ ادیب راد، نسترن و نورانی پور، رحمت الله (۱۳۸۹). اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر پرخاشگری دانش آموزان پسر سال اول دبیرستان. فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، دوره ۱۴، شماره ۳، ص ۲۱۱-۲۱۷.
۶. سبحانی نژاد، مهدی، زراعتی، محسن (۱۳۹۴). تاثیر آموزش مهارت های اجتماعی بر رشد سازگاری فردی دانشجویان دختر دانشگاه علوم پزشکی مازندران، دوره ۲۲، شماره ۷، ص ۱۷۴-۱۶۳.
۷. شاکری نسب، محسن؛ محمدی پور، محمد (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش برنامه پیشگیری از قلدری مبتنی بر روش الویوز بر کاهش پرخاشگری و رفتارهای تکانشی دانش آموزان پسرزورگو. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، شماره ۱ ص ۷۴-۶۳.
۸. عطاری، یوسفعلی؛ شهنی ییلاق، منیجه، بلشیده، کیومرث و کوچکی، عاشور محمد (۱۳۸۴). بررسی تاثیر آموزش گروهی مهارت های اجتماعی در سازگاری فردی - اجتماعی نوجوانان بزهکار در شهرستان گنبد کاووس. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، دوره ۳، ۱۲، ۴۶-۲۵.
۹. غریبی، افسانه؛ صالحی، نعمت الله (۱۴۰۰). اثر بخشی مشاوره با رویکرد تحلیلی تبادلی بر سازگاری فردی و اجتماعی و سبک های حل مسئله دانش آموزان متوسطه دوم. فصلنامه علمی - پژوهشی روش ها و مدل های روانشناختی، دوره ۶، شماره ۴۵، ص ۹۸-۱۰۵.
۱۰. فتحی، آیت الله؛ محمدی، شروین و بازدار، صیاد (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر پرخاشگری و سازگاری فردی و اجتماعی دانش آموزان. نشریه علمی آموزشی و ارزشیابی، دوره ۱۳، شماره ۵۰، ص ۸۱-۵۹.
۱۱. گنجی، حمزه؛ میرهاشمی، مالک؛ ثابت، مهرداد؛ (۱۳۸۵). فصلنامه اندیشه و رفتار، شماره ۲.
۱۲. یاسینی، لیلیا؛ کیانی، قمر و مجتبی زاده، محمد (۱۴۰۰) تأثیر آموزش هوش هیجانی بر سازگاری اجتماعی و مسئولیت پذیری دانش آموزان دخترزورگو (مطالعه پیشگیرانه از قلدری دانش آموزان). آموزش در علوم انتظامی، دوره ۹، شماره ۳۵، ص ۶۰-۴۰.

13. Bar- on, R. (2006). The Bar- on model of emotional- social intelligence (ESI). Psychotherapy, 18, Supple., 13- 25.
14. Danneel, S., Nelemans, S., Spithoven, A., Bastin, M., Bijttebier, P., Colpin, H., Van Den Noortgate, W., Van Leeuwen, K., Verschueren, K., & Goossens, L. (2019). Internalizing problems in adolescence: Linking loneliness, social anxiety symptoms, and depressive symptoms over time. Journal of Abnormal Child Psychology, 47(10), 1691-1705.

15. Li, S., Wu, Z., Zhang, Y., Xu, M., Wang, X., & Ma, X. (2023). Internet gaming disorder and aggression: A meta-analysis of teenagers and young adults. *Frontiers in Public Health*, 11, 1111889.
16. Miller, J. D., Zeichner, A., & Wilson, L. F. (2012). Personality correlates of aggression evidence from measures of the five-factor model, UPPS model of impulsivity, and BIS/BAS. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(14), 2903–2919
17. Mayer, J. D., Caruso, D. R., & Salovey, P. (2016). Measuring emotional intelligence: Responses to Schlegel and to Legree, Mullins and Psotka. *Emotion Review*, 8(4), 304-304.
18. Sun, X., Chan, D.W., Chan, L. (2016). Self-compassion and psychological well-being among adolescents in Hong Kong, Exploring gender differences. *Personality and Individual Differences*, 101, 288-292.
19. Liu, G., Fang, L., Pan, Y., Zhang, D. (2019). Media multitasking and adolescents' sleep quality, The role of emotional-behavioral problems and psychological sushi. *Children and Youth Services Review*, 100, 415-421.

Research on the relationship between consciousness and individual-social harmony among secondary school students in Farooq province

Hamideh Rahnema kelateh Mirzarjab¹, Parisa Heidari², Zeinab Abde Yousefkhani³, Alireza Motallebi nejad⁴

1-Master of Curriculum Planning, Payam Noor University, Damghan, Iran

2- Master of Clinical Psychology, Neishabur University, Razavi Khorasan, Iran

3- Master's degree in family counseling, Bojnord University, North Khorasan, Iran

4- Assistant professor of the Department of Educational Sciences, Farhangiyen University, Semnan, Iran

Abstract

The purpose of the present study is to investigate the relationship between emotional intelligence aggression and personal and social adjustment in male students of the second secondary level in the city in the academic year 1402-1403. The present research method is descriptive and correlational according to the nature of the subject and the intended goals. The statistical population of this research included all 350 male students of the second secondary level. The sample size was estimated to be 184 people using Morgan's table. The data of this research were collected from the Bradbury and Grivers (2005) Intelligence Questionnaire, the Ach Bass and Perry Questionnaire (1992), and the California Personality Questionnaire (1953). Pearson integration and spss software are used. The weeks of research showed a negative and meaningful relationship between consciousness and consciousness. Similarly, there is a positive and meaningful relationship between consciousness and individual and social harmony. Brothers and sisters, the results of problems, can influence the personal and social harmony of students. As a result, the original research hypothesis is confirmed.

Keywords: Consciousness, Consciousness, Individual and social harmony, Intermediate students
